

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ongecoördineerde stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Amsterdam.

Zondag 20 November 1892. N°. 778.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirectoren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentie: van 1 tot 6 regels 80 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van leidegaven en Verlagen van Verenigingen 10 Cent per regel.

Het vijfde Gebod.

ZONDAGSAFDEELING XXXIX.

Want weerspannigheid is een zonde der tooverij en weerspannigheid is afgodij en beeldendienst. Omdat hij des Heeren woord verworpen heeft, zoo heeft hij in verwerpen, dat hij geen koning zult zijn.

VII. (Slot.)

Toen Saul weerspannig was gebleken aan Gods ordinantie, werd hij door Samuel o.a. met dit scherpe woord bestraft: „Weerspannigheid is een zonde der tooverij, en weerspannigheid is afgodij en beeldendienst.” Dit diepzinnig woord nu werpt een helder licht ook op de overtreding van het vijfde Gebod. Immers de zonde, die door dit vijfde Gebod gewraakt wordt, is ongehoorzaamheid, wederstrevigheid, weerspannigheid, verzet, opstand, revolutie. Nu denkt iemand, die dezen weg der weerbarstigheid ingaat, dat hij zijn eigen heer en meester is, en juist door zijn niet gehoorzaamen toont dit te zijn. En hietgeen komt Samuel nu op. Integendeel, zegt hij, wie tegen Gods ordinantie in verzet komt, is rós weinig zijn eigen heer en meester, dat hij veel eer gelijk is aan die half ontzinde tovenaars, die zich aan een demonische macht overgeven en ten slotte zelfs niet meer weten wat ze zeggen of doen. Of ook ze gelijken op die mannen en vrouwen, die in de Aziatische tempels in een soort verrukking van geest voor de afgodsbeelden neervallen en zelve nauwelijks weten wat ze doen. Dit niet natuurlijk op de zielkundige verschijnselen die men in Samuels dagen bij deze ergelijke tooverijen en afgodijen waarnaam. Gelijk nu nog de amok-maker op Java een halve bezetene is, die wel verre van zich zelve meester te zijn, zich opwindt en ten slotte in een soort razernij vervalt, zoo mag men ook destijds soortgelijke tafereelen in de afgodische tempels. Personen die zich opwinden, die buiten zich zelve geraakten, en in dien verwilderden toestand half op bezetenen geleken. Tooverij en afgodij duiden hier alsoo op een toestand, waarin de mensch zich zelve niet meer meester is, maar in de macht komt van zekeren demonischen geest en in een soort verwildering van geest zich door deze demonische geesten laat inspireren. En nu zegt Samuel, dat „weerspannigheid” en „wederstrevigheid”, waar het de ordinantie Gods geldt, in den grond der zaak met zulke tooverij en afgodij op één lijn staat, want dat de mensch die zich aan zulk een opstand tegen God waagt, wel wááns, dat hij nu zijn eigen meester is, maar feitelijk veel eer onder de macht van een demonischen geest geraakt, zich door dezen boozen geest inspireert, laat, en, nauwelijks wetende wat hij doet, dezen demonischen geest als heer en meester over zich aanneemt.

Nu klinkt dit, bij het eerste hooren, zeker vreemd. Maar als ge deze uitspraak van Samuel nu legt naast de met bloed bedropen bladzijde der Historie, die u den gruwel der Fransche Revolutie, of naast die andere die u de ontzettende daden van de Fransche Commune verhaalt, dan gaat u toch terstond een licht op, en gevoelt ge zelf hoe die Parijzenaars en Provincianen, die op zulk een wijze in 1793 en 1870 in de Seinstad gewoed hebben, metterdaad ont-

zind en bezeten waren en, in nog wilder zin dan een amok-maker in Indië, gedreven werden door een demonische macht. Iets waarbij er tevens aan herinnerd zij, hoe men, bij het begin van een oproer, niet zelden op kwistige wijze sterken drank onder het volk uitdeelt, daar het zonder die verwildering, die de alcohol in de geesten aanricht, niet tot daden van verzet was te brengen. Nooit heeft het volk bij eigenlijk oproer dan ook den indruk gemaakt van een groep vastberaden, kalme lieden, die uit plichtsbef handelden, maar steeds gaven ze op de barricaden en bij de straatgevechten den indruk of van ontzindheid of van een lijdelijk gevangen zijn onder een machtigen pathos.

Tot zoover zal dan ook bijna elk lezer met ons meegaan, en de wonderlijke juistheid van Samuels woord toegeven. Maar gaan we nu verder, en willen we de titelzede woord nu ook toepassen op gewone ongehoorzaamheid, op murmureering of overtreding in het dagelijksch leven, dan houdt die instemming op, en weigert men in die gewone eigendunkeligheden iets anders te zien, dan een stellen van het eigen ik tegenover hem die over ons te gebieden heeft. Een kind is ongehoorzaam tegen vader en moeder, omdat het geen zin heeft om te doen wat ze zeggen; en een onderdaan is weerspannig tegen zijn overheid, omdat de bepalingen der wet of van de politieverordening, tegen zijn belang of zijn lust ingaan. En natuurlijk geven we dit verschil grif toe, en zijn zelfs bereid het breed uit te meten. Een moeder, die, als vader uit is gegaan, tot haar kinderen zegt: „Nu neemt dan vanavond maar eens vrijal”, of schoon vader gezegd had, dat ze werken moesten, kan daarbij zelfs een zeer lief, moederlijk gezicht zetten, dat u in niets doet denken aan de verwilderde tronie van de harpijen onder de Dames de la Halle, die op open wagens naar de guillotine reden, om te genieten in het bloedbad dat stond te worden aangericht. En toch, hoe breed, en nog eens breed, we dit verschil ook uitmeten, het beginsel, als beginsel, blijft niettemin één. Het is beide malen ongehoorzaamheid, het is conspiratie, het is verzet tegen de ordinantie van hem, die van Godswege recht had ons de wet te stellen en gehoorzaamheid aan die wet al te eischen. Of ik van iemand duizend gulden of een dubbeltje steel, scheelt zoo in het ooglopend veel, dat de bestolene zich om dat dubbeltje nauwelijks bekommert zal, terwijl hij voor die duizend gulden er de politie en het gerecht bij zal halen. Ma toch in beginsel is en blijft beide diefstal. Een in soort van zonde, en slechts verschillend in graad. En zoo nu is het ook hier. Alle kleine ongehoorzaamheid en insubordinatie op school, in het gezin, op straat, schijnt bijna niet de moeite waard, dat ge er aanmerking op maakt, zulke luttel bagatellen als het zijn. En toch als kinderen, die men zoo heeft gewend, en in wie men al zulk verzet strafeloos geduld heeft, straks, tot mannen opgegroeid, de politie te lijf gaan, of barricaden opwerpen, doen ze in den grond der zaak precies hetzelfde wat ze vroeger deden; alleen nu in het groot, wat ze toen in het klein deden. In kinderen vindt men dat dan aardig; ja, er zijn moeders zoo verdwaasd, dat ze zulk een insubordinatie tegen de meesters aanmoedigen, en er om lachen als een kind van zijn heldendaden tegen

den onderwijzer vertelt, en soms zelf meedoen om een nieuw gultenstreekje tegen meester te verdienen.

Bij een moeder vindt ge dat in den regel veel sterker dan bij een vader. En dat komt weer daar vandaan, dat de moeders, door de vergoding der vrouw in deze eeuw misleid, er eigenlijk om lachen, als men haar nog aankomt met de ordinantie Gods, dat een vrouw haar man onderdanig heeft te zijn. In de wereld wil men hiervan reeds niets hoegenaamd meer weten, en reeds glagen er stemmen op om deze ongerijmde bepaling ook uit ons burgerlijk wetboek uit te lichten. Een man moet niet langer het hoofd van zijn vrouw zijn. De huiselijke eenheid moet in de tweedheid van man en vrouw gebroken worden. Toch zou dit nog zoo erg niet zijn, zoo althans in Christelijke kringen de ordinantie Gods nog geëerd werd. Doch ook dit is niet meer zoo. Al staat er nog zoo stellig in Gods Woord: „Gij vrouwen, zijt uw eigen mannen onderdanig”, toch licht men er zelfs onder onze Christenvrouwen om, zoo dikwijls deze zaak in het gesprek tepas komt. Dat hierin werkelijk een ordinantie Gods schuilt, geloof men ternauwernood meer, en in een gegeven geval acht zoo menige vrouw, die toch anders voor den Christus pleit, dat er zekere eer in steekt, om duidelijk te toonen, dat ze het wel doen wil, omdat ze het zelve goed vindt, of ook om haar man genoegen te doen, maar volstrekt niet uit gehoorzaamheid, uit onderdanigheid, of omdat het moet. Die geest van verzet wordt dan, op zeer natuurlijke wijze, maar al te gretig door de kinderwereld aan moeders schoot ingedronken. Iets wat dan soms wel botsing geeft, als de kinderen tegen moeder zelve in verzet komen; maar anders zich gemeenlijk tegen de onderwijzers en tegen vader keert. Nu is, vader is wel het hoofd, maar hij meent dat zoo niet. Ge moet zijn woord zoo streng niet opnemen. En dan er is ook nog een zeer verdelijck spreekwoord, ons inlustrerend dat wat niet gezien wordt, ook niet deert. Het vrouwelijk hart schijnt dan ook veel meer dan dat van den man tot deze zonde over te neigen. Althans zoo ge de verhalen hoort, die deze vrouwen zelve gedurig doen van haar gebod met haar dienstboden, dan slaat ge een blik in een droeve onordelijkheid, gelijk die noch in de kazerne, noch op de fabriek, noch op het kantoor in die mate denkbaar is. Niet natuurlijk alsof de geest van verzet in den man minder zou woelen, maar het schijnt dat de man gemeenlijk inziet, dat al zulk klein verzet toch niet baat, en daarom in den regel in het gareel loopt, om bij verzet op grooter schaal en van ernstiger consequentie al zijn kracht van weerstand uit te putten. In onze vrouwenwereld daarentegen geldt het minder groote zaken, minder ernstige aangelegenheden, meest allerlei kleine dingen van het huiselijk leven, en juist dat minder gewichtige schijnt ongemerkt tot verzet te prikkelen; en als de zwakkere in kracht schijnt zij in de slimheid, soms in de sluwheid, waarmee zij zich aan de onderdanigheid weet te onttrekken, bijna altijd iets goetloofs, soms iets cervels, niet zelden iets genootelijks te vinden.

Zou men nu geloven hoe deze schijnbaar onschuldige weerspannigheid van het vrouwelijk gemoed, die zelfs tot in onze Christelijke kringen vrij sterk is doorgedrongen, metterdaad mede verantwoordelijk

staat voor de ontzettende gruwelen, die bij zoo menigen volksofstand tot moord en doodslag hebben geleid? En toch is dit zoo. Het is nog altoos Eva, die in het eten van een verboden boomvrucht, heusch, zulke een kwaad niet zien kan, en daarom er schik in heeft om in zoo kleine zaak tegen het gebod in te gaan, en toe te geven aan haar lust. De Schrift getuigt het dan ook zelve in 1 Tim. 2:14: „Adam is niet verleid geworden, maar de vrouw, verleid zijnde, is in overtreding geweest.” En diezelfde geest zit ook thans nog zoo zeer in de vrouw in, dat als haar nóg geboden werd: „Van alle boom dezes hofs zult ge eten, maar van dien éénen boom moet ge althans niet eten”, ze nóg zou zeggen: „Wat gekheid, om aan dien éénen boom niet te mogen komen,” en er nog van plukken zou.

Dat nu deze geest van verzet veeleer van de vrouw dan van den man uitgaat, is zeer natuurlijk. Immers de vrouw is de zwakkere en de vrouw is het creatuur dat met zelfbewustheid onder een ander gesteld is, terwijl de man wel geroepen werd, om onder God te staan, maar tevens boven de vrouw werd gesteld. De vrouw stond dus van meet af onder een dubbele macht boven zich, terwijl de man wel God boven zich, maar ook zijn vrouw onder zich had. De triomf der gehoorzaamheid zou dus bij de vrouw het schitterendst zijn geweest, maar ook moest voor haar de verleiding tot ongehoorzaamheid wel het sterkst wezen. Het is dan ook opmerkelijk, hoe in het vijfde Gebod de moeder met name er bij wordt genoemd, alsom door de bewoordingen van het gebod zelf de vrouw te prikkelen tot eerbiediging van de Goddelijke ordinantie, door het inzicht, hoe het hooghouden van Gods gebod, tevens strekt om haar positie als vrouw en moeder te verhoogen.

Maar, en dit is het waarmede we tot Samuels uitspraak terugkeeren, ook van Eva wordt gezegd, dat ze overtrad, *na verleid te zijn*. D. w. z. na eerst onder een andere macht, t. w. onder de macht van Satan gekomen te zijn. Waart ge nu in het Paradijs daarbij geweest. Die prachtige hof, en te midden van die oitweelde, van één boom gezegd: „Daarvan zult ge niet eten”; en hadt ge dan straks Eva toch van dat boomje zien plukken, dan zoudt ge er mede gelachen hebben, als iemand beweerde had, dat Eva dit deed onder de inspiratie van een demonische, duivelsche macht. Even dwaas als ge het nu nog zoudt vinden, zoo een huisvrouw uitgaat wat haar man zel dat niet uitgegeven mocht worden, en als nu iemand beweren wilde, dat ze dit deed onder ingeving van den duivel. En toch Gods Woord verhaalt het u met kleuren en geuren, hoe het wel terzede Satan was, die Eva's hart belaagd, haar verleid, en tot dezen opstand tegen God geprikkeld heeft. En op dien grond nu zeggen we Samuel na, dat alle ongehoorzaamheid, alle weerspannigheid, alle weerspannigheid, al openbaart ze zich nog zoozeer in het schijnbaar netieve, evengevoel uit demonische inspiratie voorkomt, als tooverij en beeldendienst. Het is een booze demonische geest, die in de harten van oud en jong, van vrouw en man, bij het kleine en bij het groote, den lust en den zin om te gehoorzamen uitdooft, en er lust in doet scheppen om in verzet te komen en zich te onttrekken aan de onderdanigheid.

En werpt ge tegen, dat de mensch, die

God niet gehoorzaamt, op die wijs feitelijk toch gehoorzaamt, maar nu Satan in plaats van God, dan is dit ook zoo, en is hiermee niets anders uitgesproken, dan wat de Schrift zegt, dat *wie de zonde doet, een slaaf is*. Geheel de voorstelling, alsof men door opstand en verzet vrij werd, is dan ook enkel zelfbedrog. Men wordt niet vrij, maar ruilt eenvoudig van meester. Men stond onder God, en nu gaat men staan onder Satan. Doch, gelijk Da Costa dit in zijn *Kain* zoo meesterlijk geteekend heeft, om dezen toelag te doen gelukken, speelt Satan ons een bedrieglijken schijn voor het zielsoog, en brengt ons in de verbeelding, alsof we, door tegen God op te staan, eens vrij zouden worden als hij zelf waant te zijn. Hij verlost ons tot nabootsing, en weet dat we door die nabootsing vanzelf onder de macht komen van hem, dien we nabootsen. Alle nabootsing immers is van het origineel afhankelijk. Of, om het nog dieper op te vatten, wij menschen zijn door God zóo geschapen, dat we *nooit* onze eigen meester kunnen zijn, maar altoos door een, meerder dan wij zijn, beheerscht moeten worden. Die trek is ons ingeschapen. Heel onze positie als bewust creatuur brengt dit met zich. Een creatuur dat onafhankelijk zou zijn, is een vierkante cirkel, bevrozen vuur of droog water. Het is een ondenkbare gedachte. Een zich zelf weersprekende ongerijmdheid. Creatuur te zijn en afhankelijk te zijn, zegt hetzelfde. Ea overmits nu de mensch, wat hij ook doe, nooit zijn geardheid als creatuur, nooit zijn positie, nooit dien diepstren trek van zijn natuur veranderen kan, helpt het hem ter wereld niets of hij al het *ni Dieu, ni maître* uitkrijcht. Niet onder God, het zij zoo, maar dan *onder Satan*; niet onder de menschen die God over ons gesteld heeft, maar dan in slavernij overgeleverd aan de trawanten van den Boze.

Nu vormen de druppels die uit de wolken op de bergen neervallen, eerst een plas; die plas ritselt als een klein beekje naar beneden; vele van die beekjes vormen allengs een breede beek; vele van die beekjes beken loopen in één stroom uit; en als die stroom machtig is geworden, rolt hij naar de diepte en stort zich over de velden uit, en richt, zoo geen menschelijke kunst zijn oevers ophooft, een schrikkelijke verwoesting aan. En zoo ging het ook hier. Zoo in huis als op school waren het niet dan druppeltjes van ongehoorzaamheid, en wat zouden die kleine weerstrevingen voor kwaad doen? Maar zie, die vele druppels zijn allengs een beekje gaan vormen. Zulk een beekje uit het één gezin heeft zich op een noodlottig punt met het beekje der ongehoorzaamheid van een ander gezin of een andere school vereenigd. Zoo is er allengs kracht en vaart in het begin van een kleinen stroom gekomen. Die stroom heeft zich met het voortschrijden der jaren verbreed, heeft zijn bedding al dieper uitgegraven. En zoo is het gekomen, dat de stroom van ongerechtigheden, en met hem de stroom van ongehoorzaamheid en weerspannigheid tegen de Goddelijke ordinantie zich al machtiger over de natien en volkeren heeft uitgegoten, tot eindelijk in de principiele Fransche Revolutie, het God niet gehoorzamen tot beginsel is gesteld; aldus het rad der ordinantie is omgekeerd; wat boven lag naar beneden is gehaald en wat beneden lag naar boven is

geloof, in plaats van Apostolischen eenvoud meer dan barbaarsche tyrannie.

Toen kon hij zijn mond niet houden. Hij moest spreken tegen zoo vreeselijke verbarstering. Het bloed van Johannes Hns en Hieronymus van Prag sprak nog tegen deze gruwelen. Maar zijne getuigenissen baatten niets. Het werd erger. Toch hield Rhedon vol, bereid om, zoo het noodig was ook zijn leven te geven voor den gehoorzamen Naam des Heeren.

Zoo werd hij die een leerling te Rome had willen wezen door een leeraar. Maar de geestelijkheid kon zulke bestraffingen niet lang dulden. Zij haatten den prediker, die niemand en niets ontzag, zelfs de kardinalen niet, wier wandaden hij open legde.

Ten einde te zekeren der martelaar te kunnen treffen, namen zijne vijanden de toevlucht tot hun gewone middel, zij beschuldigden hem van ketterij.

Dit middel hielp. Op verzoek van den aartsbisschop van Rouaan, den kardinaal Guillaume d'Estouteville, toen vice-kanselier en op bevel van den procureur der karmelieten orde Noel van Venetie, werd Rhedon gevangen genomen en in den kerker geworpen. Daar werd hij ontrist met vragen, en beschuldigd van de volgende ketterische leerzinnen:

1. De kerk heeft behoefte aan reformatie, zij zal waar beproefd en gereformeed worden.
 2. In deze laatste tijden zullen de ongeloofigen (Joden, Turken enz.) tot Jezus Christus bekeerd worden.
 3. Rome is vol gruwelen.
 4. De ban van den paus is, wanneer zij onrechtvaardig is, niet te vreezen.
 5. Degenen, die hem niet vreezen doen geen zonde.
- In dien tijd zat op den pauslijken stoel Eugenius IV.

Deze riep den monnik tot zich en liet hem in den kerker opsluiten. Vele smarten had hij daar te verdragen. Na op de vreeselijke wijze gepijngd te zijn werd Rhedon voor de rechtters gebracht. Natuurlijk viel het dezen niet moeilijk des martelaars schuld te bewijzen, waarop hij ten vuurdood veroordeeld werd. Nadat hij van zijn priesterschap ontzet was, werd hij levend verbrand. Dit geschiedde in het jaar 1436.

JEAN LE CLERC.

De zetel van den welbekenden redenaar en kampvechter van de Roomsche kerk is in de 16de eeuw de geboorteplaats van menigen belijder voor de Gereformeerde waarheid en van meer dan een martelaar geweest. Onder de laatste noemen wij Jean le Clerc, broeder van Pierre le Clerc, over wien wij later hopen te spreken.

In het jaar 1523 werd eerstgenoemde in de gevangenis gezet, omdat hij aan de kerk van Meaux een geschrift had gehecht, waarin hij tegen een door den paus verleende afzakt opgekomen was en den paus zelfs een Antichrist genoemd had. Hij werd veroordeeld, om op drie verschillende dagen gegeeseld en daarna gebrandmerkt te worden. Zijne moeder, eene Christin, zoals er in die dagen weinige waren, kwam zelfs bij het schavot staan om baren zoon onder de geëening moed in te spreken. En toen hij gebrandmerkt werd riep zij: „Leve de Heere Jezus en zijne merkteekenen.” Le Clerc trok zich na deze straf naar Rosay in de voormalige Biéle terug en van daar naar Metz in Lotharingen. In laatste genoemde stad verdiende hij zijn brood als kaarder. Tegelijk predikte hij onder zijne medearbeiders het Evangelie der

genade, en legde zoodoende den grondslag voor de bloeiende kerk, welke er sinds te Metz gezien is.

Doch hiermee was Le Clerc niet te vreden. Zijn ijver drong hem tot een spreken daad voor de geheele bevolking. Zekeren dag zou er op een plaatsje, even buiten Metz eene processie worden gehouden, waarbij eenige beelden zouden worden rondgedragen. Le Clerc, die veronnen hebbende, toog den avond voor de processie naar bedoeld plaatsje en verbrak er stilte de beelden. Toen des anderen daags de kanunniken, priesters en monniken de processie zouden houden, zagen zij hunne beelden, in stukken gebroken en vermint. Wie had die heilighschennis gepleegd? Niet lang behoefde men hiernaar te gissen. De kaarder Le Clerc was bekend als een man, die eene leer predikte, welke met die der Roomsche kerk niet altijd instemde. Bovendien miste men hem niet uit de stad. Hij moest dus de beelden gebroken hebben. Naar hem werd gezocht en toen hij gevonden en voor den rechter gebracht was, beled hij niet alleen zijn ijver tegen de afgoden, maar predikte tevens de ware leer. In kort geding werd hij ter dood veroordeeld. Naar de strafplaats geleid werd hem eerst de rechtervuist afgekneden, daarna de neus met een nijptang uitgerukt, vervolgens de beide armen gekneld en eindelijk de beide borsten uitgerukt. Ieder die dit zag werd bewogen, ziende zijn geloof in Jezus Christus en zijne hope op God, die hij onder de martelingen uitprak in de woorden van Ps. 115: „Hun lieder afgoden zijn zilver en goud, het werk van des menschen handen” enz. Maar wij zullen den Heere loven van nu aan tot in eeuwigheid. Hallelujah.” Hierna werd hij naar den brandstapel geleid, waar hij stierf. Dit was in het jaar 1524.

DE GAAY FORTMAN.

De martelaren.

CVIII.

THOMAS RHEDON.

In het begin der 15e eeuw zoo verhaalt ons Antonius aartsbisschop van Florence, leefde in Frankrijk een Karmeliet, uit Bretagne geboortig en Thomas Rhedon geheten. Hij was een prediker van naam. Omstreeks 1432 kreeg hij lust Italië te bezoeken. Daar zijnde, ging hij in het gevolg van de geranten van Venetie ook naar Rome. Hij had den vurigsten wensch zijns harten verzeeren. Hij aanschouwde het heilige Rome en zou in kennis komen met geestelijken, wier verheven onderwijs en heiligen wandel hem eene rijke leerzinnigheid zouden wezen. Hij had het zoo anders in Frankrijk gezien, hij de geestelijken zoowel als bij de monnikenorden, die karmelieten niet uitgezonderd. Dit had hem zeer geërgd en gehinderd, want hij wist wel, dat dit zoo niet mocht. God de Heere had hem enige kennis der waarheid gegeven.

Hoe geheel anders vond Rhedon het in de hoofdstad der christenheid en aan het hof van den Paus dan hij gedacht had. Hij vond het tegendeel van wat hij verwacht had. Hij zag er veinzerij en huichelaarij in plaats van heiligheid, ijdelheid en hoogmoed in plaats van hemelsche genade; in plaats van vrees Gods verzoelijke ongebondenheid; in plaats van kennis ledigheid en bij-

Zilveren
NINGEN.
gatiekoers.

SSON.
ich van

atsshap.
waarde.

ZOON.

en.

SITEIT

doorleidt.
weet, hoe
te moeten
door hen
maar zal
n geven.
n die alle
en, en zal
ken in den

en vriend
elingen in
st nieuwen
ooling de

ijft mij uit
elijk werd
icht werk-
arbeid op
Lopper-
mocht
ten woord

HOVV.

Fortuin uit
1 f 13.50;
5.50; door
1 f 29.50;
old (Old-
Laurence
de Haan
er T. van
den heer
door den
2.50; door
1 f 27;
te Zwam-
k f 21.34;
n idem te
Harlingen
onds); van
lem te Bo-
ouwenpol-
n f 14.79;
an schen-
na te Hei-
den heer
door den
door Ds.
te cate-
door den
der Geref.
U. f 500.

ersvereen-

gekomen
e Fijnart
rdijke te
000; door
reëning
meester.

igen.

en zijlig

TERS,
TERSEN.

0.50.
USER.

UKKERIJ,
AM.